

POVIJEST PLESA

u 10 naslova

U dvjema kratkim pričama o povijesti plesa u dvadesetom stoljeću ispriповijedanoj putem prijelomnih datuma i ključnih naslova, najvećih imena i njihovih djela, sažeta je i povijest suvremenih plesnih scena u Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji, ali i skrivena povijest jedne suradnje između francuskog Toulousea i Beograda. Zahvaljujući nevjerojatnoj toplini i posvećenosti Paul-Erica Labrossea iz uprave, Marion Muzac, pedagoginje i umjetnice i Pethsa Vilaisarna, zaduženog za rad s publikom, koji rade u Nacionalnom centru za razvoj koreografije (CDCN) u Toulouseu, Stanica Servis za suvremeni ples dobila je priliku razviti projekt *Teen Generator* s partnerima iz Hrvatske i Makedonije. Njime su francuska iskustva u izgradnji buduće publike za ples prilagođena potrebama ovdašnjih plesnih zajednica koje rade s mladima kako bi im približile jezik i značenje modernih i suvremenih plesnih praksi. Ovako iznesenom (plesnom) poviješću naše kulture promiču i kratke priče o umjetnicima i djelima koji su obilježili i specifičan razvoj toga što danas nazivamo suvremenim plesom u Hrvatskoj, Srbiji i Makedoniji, s naglaskom na suvremenim autorima, kako bi se afirmirao njihov rad u ovoj sredini. Time smo željeli pokazati kako se for-

miranje i razvoj suvremenog plesa u regiji istodobno nado-
vezuje na europsku (i američku) povijest plesa, ali da je u
isti mah obilježen specifičnostima ovog kulturno-političkog
konteksta i svih njegovih dobrih i loših strana. Budući da
je suvremeni ples među najmlađim poljima suvremene
umjetnosti, što mu daje slobodu razvoja bez opterećenja
nasljeđem i institucionaliziranim normama, on teško do-
lazi do svog mjesta u kulturnom sustavu. Zbog toga je po-
treba za ovakvim projektima još veća, jer omogućuju kon-
tinuitet u obrazovanju i informiranost o oblicima plesne
umjetnosti, kako među djecom (budućim stvarateljima ili
publikom) tako i među stručnjacima za odgoj i obrazovanje
koji su važni medijatori u procesu razvoja i njegovanja kul-
turnih potreba djece.

Te dvije povijesti samo su prvi korak u daljnjem razvoju
projekta *Teen Generator* s obzirom na to da će one biti sred-
stvo za rad s djecom u osnovnim i srednjim školama diljem
naše regije. Aktivnosti će se proširiti obuhvaćanjem što
većeg broja škola, kulturnih centara, festivala i drugih
mjesta koja potiču i njeguju rad s djecom, kao i ulaganje u
njihovu budućnost.

Zahvaljujemo Nacionalnom centru za razvoj koreografije
u Toulouseu na nesebičnoj pomoći da se ova ideja proširi
i u ovom dijelu Europe, kao i Francuskom institutu u Beo-
gradu te mreži Teatroskop, koji su nam pomogli da projekt
što bolje pripremimo i započnemo.

Annie Bozzini

ravnateljica CDC-a Toulouse / Pirineji-Jug

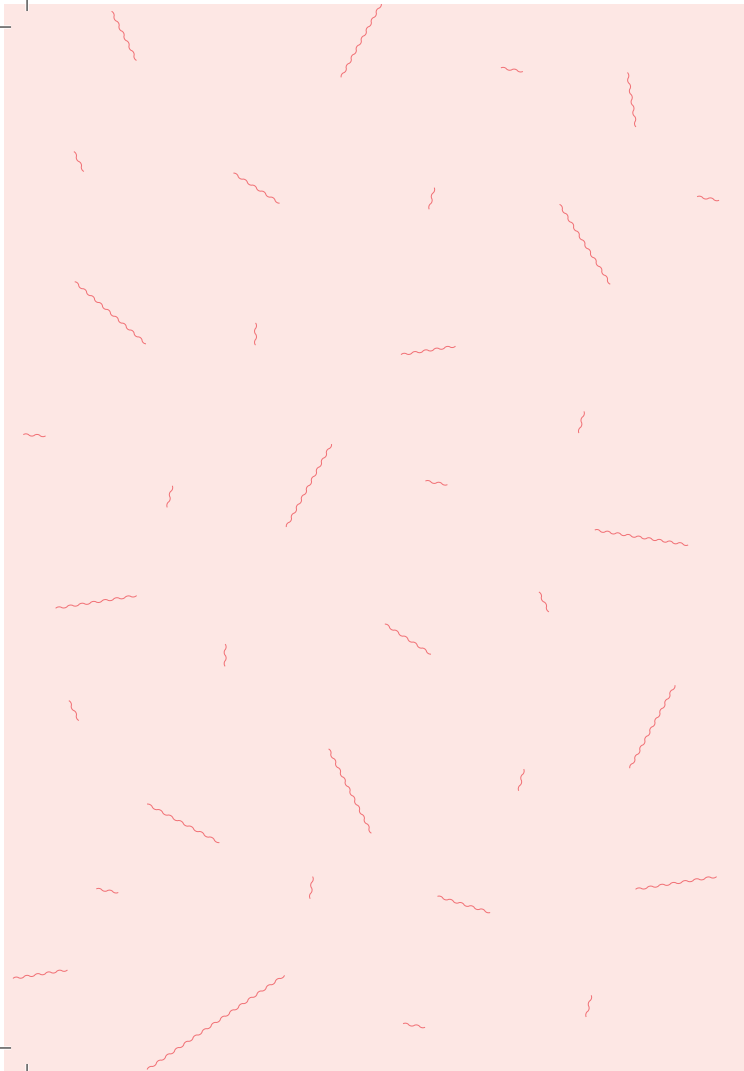
Novi ples koji je teško imenovati

Nakon povijesti plesa u deset datuma koja je obuhvatila čitavo stoljeće istaknuvši deset koreografskih događaja upisanih u povijest 20. stoljeća, ova nova serija predlaže nekoliko elemenata za drugačije čitanje suvremenosti plesa.

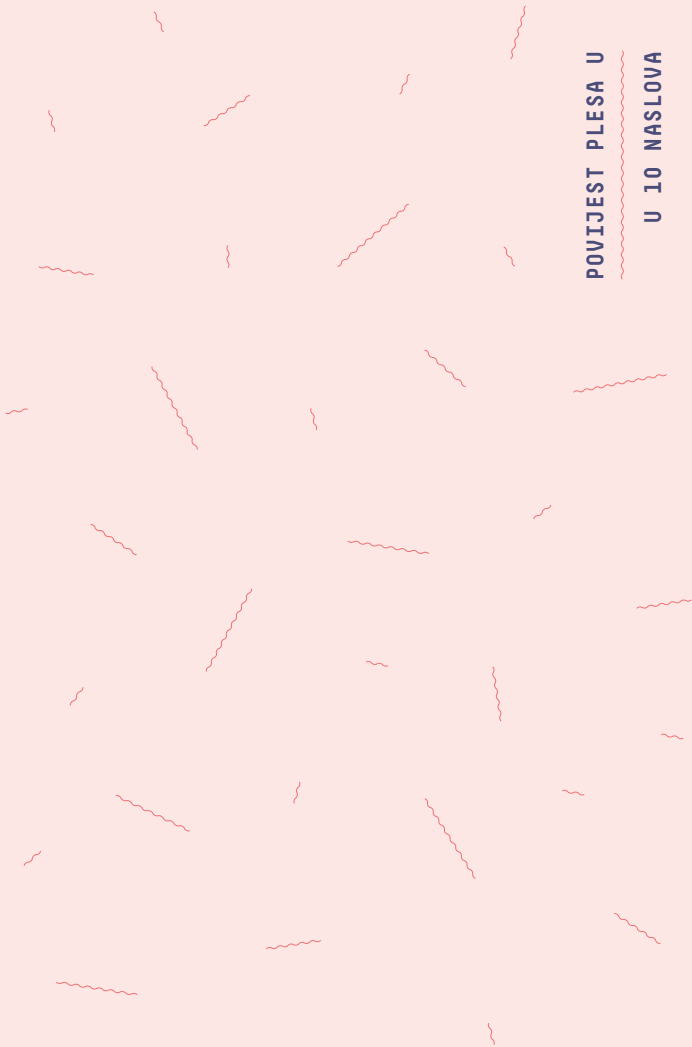
Prolazeći sasvim različitim stilovima od onih koji prate evoluciju drugih umjetničkih područja, osobito vizualnih umjetnosti, povijest koju ovdje predlažemo otkriva utjecaj dvoje

vrhunskih umjetnika Mercea Cunninghama i Pine Bausch: on istraživanjem pokreta kao jedinog izvora plesa, a Pina Bausch upućujući na emociju kao pokretačku snagu svake izvedbe. Iako su ta dva primjera nezaobilazna da bi se razumio suvremeni ples, naša povijest ide neočekivanim i slobodnim smjerovima: protjecanje djela i umjetnika dovelo je do spajanja žanrova koje nije bilo moguće ni zamisliti u prethodnom stoljeću. Prožimanje disciplina nedvojbeno je najvažnije obilježje posljednjih desetljeća. Odnosi koji se ostvaruju među žanrovima, od afričkog do klasičnog plesa, mogu se vidjeti na svim kontinentima. Miješanje disciplina, kazališta, vizualnih umjetnosti, pop-glazbe... sve to pridonosi pojavi plesa kojem je sve teže naći adekvatno ime i koji je jedna od najdinamičnijih umjetnosti na početku 21. stoljeća.

Sve to povremeno zbunjuje publiku i pomiče njezina uvjerenja, posebno jer se mijenja sam status tijela i jer ogoljeno tijelo pojedini umjetnici smještaju u središte svog istraživanja. Svrha je ove brošure, koju prate isječci iz filmova, voditi gledatelja k širenju vidika i percepcije plesa, koji je otvoren, velikodušan i koji uzmiče pred uobičajenim kategorizacijama te otvoriti prostor za novu umjetnost pokreta, neizostavni dio društva u stalnim promjenama.

**POVIJEST PLESA U
U 10 NASLOVA**

Pina Bausch rođena je 1940. u Njemačkoj. Plesno obrazovanje stječe u Essenu, a potom 1959. odlazi u New York, gdje tri godine studira ples i surađuje s raznim plesnim skupinama i koreografima. Vraća se u Njemačku i pleše u ansamblu Baleta Folkwang u Essenu, kojim poslije upravlja (1969. – 1973.). Tamo stvara svoje prve balete, a potom prelazi u Operu u Wuppertalu gdje radi sve do smrti 2009. Autorskim postupcima unosi revolucionarne promjene u kazališnu režiju, stoga njezine prve predstave uzrokuju prave skandale. Publika vrijeđa plesače i prijeti koreografkinji, teško podnoseći okrutan i agresivan prikaz ljudskih odnosa, o čemu svjedoči i ovaj isječak iz *Café Müller*, predstave po kojoj je postala poznata širokoj publici. Razvija osebujan, a precizan vokabular u kojemu riječi, slike i pokret djeluju na intuitivnoj razini i pobuđuju duboke osjećaje. Predstave često temelji na stvarnim iskustvima plesača s kojima surađuje. Njezine režije plesnog kazališta, koje znatno nadmašuju jednostavnu organizaciju pokreta, čine ju jednom od najcjenjenijih umjetnica kazališta širom svijeta te je na svim jezicima priznata univerzalnost njezina izričaja.

Merce Cunningham,
pokret nije osjećaj (*motion is not emotion*)
Biped

Američki umjetnik rođen 1919., Merce Cunningham razvijao je svoj umjetnički put punih 60 godina, sve do smrti 2009. Uzdrmao je plesni svijet pristupom plesu kao apstraktnoj formi bez ikakve narativne dimenzije, emancipirajući pokret od glazbe. Zanimao se za sve oblike modernosti i nove tehnologije. Jedan je od prvih koreografa koji se koristio videom kao sredstvom u stvaranju i otkrivanju novih pokreta. Zajedno s ekipom kanadskih istraživača autor je računalnog programa za konstrukciju pokreta namijenjena plesu. Neka od svojih posljednjih dijela posvetio je poetičnoj upotrebi aktualnih tehnologija. Tako se u predstavi *Biped* digitalno animirani oblici projiciraju na ekranu ispred scene i preklapaju s pokretima plesača. Cjelina stvara čarobnu meditativnu pokretnu sliku.

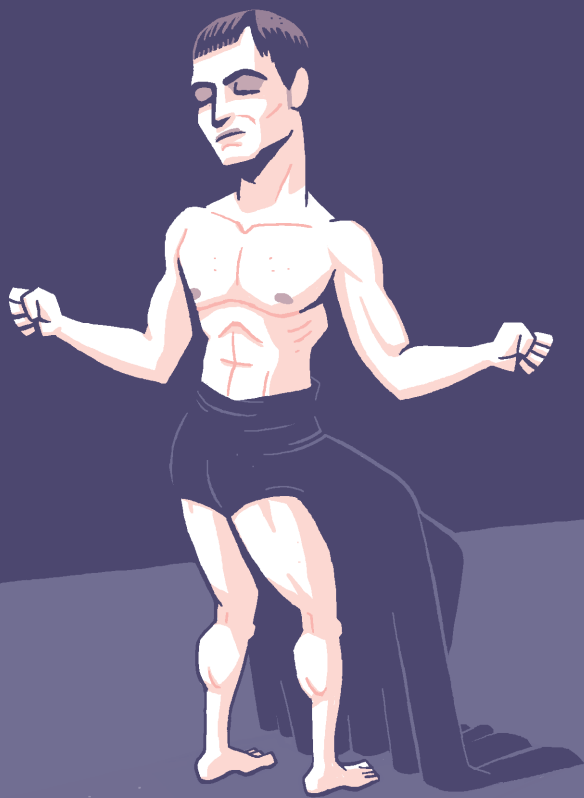
**William Forsythe,
gestovni abecedarij
Improvizacijske tehnologije**

William Forsythe rođen je 1940. u Americi, a od 1973. živi u Njemačkoj. Plesač je i koreograf klasičnog baletnog obrazovanja, nadahnuće crpe iz *rock-and-rolla* i mjuzikla, a slijedom svojeg velikog zanimanja za arhitekturu, likovne umjetnosti i filozofiju u ples unosi široku kulturu i otvorenost duha. U pristupu koreografiji oslanja se na tehniku klasičnog baleta, kršeći stroga baletna pravila, a koristeći se principima dekonstrukcije jezika preuzetih od suvremenih francuskih filozofa. Sa svojim je plesačima razradio poseban način rada na tijelu, primjenjujući istodobne artikulacije različitih dijelova tijela, s ubrzavanjima do spektakularnih brzina i varijacijama na granici ravnoteže. Njegova djela novijeg datuma izvode se kao inscenirani dokumenti u kojima su glasovi i pokreti u službi određene ideje. Forsythe se zanima za nove tehnologije te od 1990. izdaje CD-romove kojima predstavlja svoju umjetnost. Tim se tehnologijama koristi kao sredstvom organizacije i razvoja istraživanja u području plesa, a ne uobičajeno kao medijem koji čuva snimke ili tragove predstava. Uvodeći takav model prijenosa znanja o biti svoje plesačke tehnike, Forsythe kreira potpuno novi edukacijski žanr.

Anne Teresa De Keersmaecker,
oglazbljeno tijelo
Rosas danst Rosas (Rosas pleše Rosas)

Anne Teresa De Keersmaecker belgijska je koreografkinja rođena 1960. Plesno obrazovanje stječe u školi Mauricea Bėjarta MUDRA u Bruxellesu, a potom u New Yorku. Prvu zapaženu koreografiju stvara veoma mlada, kao stilsku vježbu na repetitivnu glazbu američkog skladatelja Stevea Reicha. U središtu je njezinih projekata, koje osmišljava sa skupinom Rosas i u okviru škole PARTS koju je osnovala u Bruxellesu, glazbena linija. S 23 godine potpisuje predstavu *Rosas danst Rosas*, koju predstavlja kao „seriju pokreta i stavova preuzetih iz svakodnevnog života, a ne iz tradicionalnog plesnog vokabulara”. Predstavu izvodi kvartet mladih i energičnih žena, a počiva na minimalističkom izboru glazbe podijeljenom u četiri različite sekcije. Gledatelj ima dovoljno vremena odlučiti na koji će se način povezati s tim malim ženskim ansamblom, koji sekvencijama s karakterističnim brzim zamasima i padovima na sceni izlaže precizno koreografiran pogled, savijanje zgloba, opuštanje vrata ili poprsja. Ta predstava iz 1983. redovito se izvodi i potpisuje stil Anne Terese De Keersmaecker. Otad je koreografkinja ostvarila više od trideset predstava koje se izvode diljem svijeta.

Sasha Waltz,
slikovno tijelo
Körper (Tijelo)

Sasha Waltz osnovala je svoju kazališnu skupinu 1993. u Berlinu, a smatra se nasljednicom Pina Bausch zbog poriva da se na kazališnoj sceni bavi životom i urbanim okruženjem. Polazište njezinih predstava isprva je pitanje na koji način društvo funkcionira, a potom se posvećuje istraživanju tijela u apstraktnom okolišu. Udaljujući se od stila plesnog kazališta, stvara predstave koje djeluju poput golemih fresaka. Takva je i *Körper* koju je kreirala nedugo nakon predstave o Holokaustu naručenoj za Židovski muzej u Berlinu. Tu je tijelo izloženo u gomilama poput robe u izlogu, povećano ili uznemirujuće, estetizirano ili napušteno te postaje zrcalom povijesti, njezine monstruoznosti i nasilja o kojoj je mučno govoriti. Sasha Waltz autorica je kazališta tijela koje slavi potragu suvremenog čovjeka za svojim životnim prostorom. Uvela je novi pogled na stil plesnog kazališta koje je prethodno proslavila Pina Bausch.

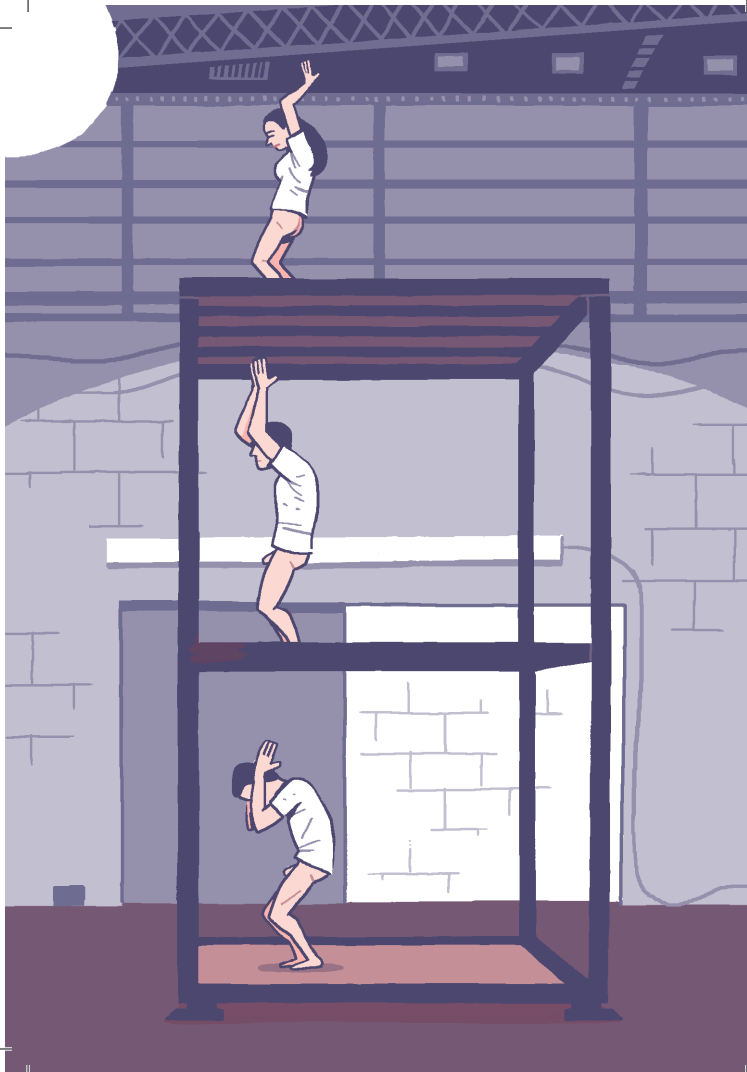
**Sidi Larbi Cherkaoui,
umjetnost prožimanja
Rien de rien (Baš ništa)**

Sidi Larbi Cherkaoui, rođen 1976., potekao je iz dviju kultura, flamanske i marokanske. Počinje plesati u varijetetskim emisijama, a potom upisuje školu PARTS koju vodi Anne Teresa De Keersmaecker. Veoma mlad ulazi u svijet plesne skupine Ballets C. De la B. koreografa Alaina Platela, kojeg slijedi neko vrijeme, a potom započinje stvarati vlastite koreografije. U svojem prvom djelu *Rien de rien* taj plesač tijela kao od gume, sposobna za izvedbu najnevjerovatnijih figura, uspostavlja na sceni svoje osnovne interese. Potpuno oslobođen od pravila klasičnog ili suvremenog plesa, Cherkaoui kreira vlastiti izričaj. Odrastao na kontrastima kultura, vjera, isključenosti ili ljubavi, za njega je scena mjesto pomirbe i integracije u kojem se različite rase, vjere, kulture i starosne dobi susreću u humanosti, katkad kaotičnoj, ali uvijek otvorenoj za drugoga. Njegova se djela često izvode uz živu glazbenu pratnju, a bave se oslobađanjem od poniženja i provokacija koje nastaju netolerancijom i odbacivanjem različitosti.

Hip-hop od New Yorka do Francuske
Wild Style (film)
Les Corps étrangers (Strana tijela)

Temeljen na društvenoj i političkoj kritici, hip-hop pokret nastao je početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća u njujorškoj četvrti Bronx, u kojoj pretežno živi crnačka populacija. Vodeća figura tada je bio DJ Afrika Bambaataa. Film *Wild Style* govori o počecima pokreta koji je obuhvaćao grafite, ples i glazbu. Plešači *breakdancea* skupine Rock Steady Crew, iznimne tehnike, prvi su promicatelji stila koji će ubrzo osvojiti svijet. Stvoren na ulici kao amaterski ples, hip-hop se postupno profesionalizira diljem Europe, a osobito u Francuskoj gdje se osnivaju brojne skupine. Hip-hop ulazi na pozornice raznih kazališta pa ga nalazimo kako u komedijama tako i u velikim predstavama, što potiče mladu publiku. Vrhunsko priznanje tom uličnom stilu dolazi 1993., u trenutku kad je hip-hop koreograf Kaderu Attou iz skupine Accrorap postavljen na čelo jednog od francuskih nacionalnih koreografskih centara. Attou promiče ideju univerzalnosti i otvorenosti plesa, povezujući plesove raznih nacija, o čemu svjedoči njegova predstava *Les Corps étrangers* kao refleksija o ljepoti različitosti.

*Ascension*¹ i *Horace Bénédic* dva su filma nastala na inicijativu koreografa Borisa Charmatza. Prvi se izravno veže na njegovu predstavu *Aatt enen tionon* koja se izvodi u prostoru sastavljenu od triju horizontalnih ploha. Na svakoj od njih nalazi se plesač ili plesačica, svi polugoli, a gledatelji stoje oko instalacije i gledaju ih odozdo. Tijekom gledanja kod publike se pojavljuju pitanja o prirodi nagog tijela i o izmicanju središta iz slike. Ta je izvedba originalni sustav koji remeti uobičajene konvencije o korištenju tijelom i njegovu zamoru u plesnoj izvedbi. U drugom filmu, *Horace Bénédic*², riječ je o izmještanju dvadesetak poznatih plesnih umjetnika³ u drukčiji kontekst od njima uobičajena, konkretno na proplanak visoko u Alpama. Niz performansa koje ti umjetnici izvode na poziv Borisa Charmatza događa se usred prirode. Riječ je o zajedničkom umjetničkom iskustvu i procesu koje će možda potaknuti neku novu kreaciju. Iako nastali u različitim koreografskim stilovima, ta dva primjera upućuju na avanturistički karakter tog koreografa, koji se bez ograničenja i straha odmiče od uvriježenih shvaćanja prezentacije tijela i forme plesne predstave.

1 / redatelj: Alain Michard, 2001.

2 / redatelj: Dimitri Chamblas i Aldo Lee, 2001.

3 / sudjeluju: Boris Charmatz, Anne Collod, Simon Hecquet, Bernard Heidsieck, Matthieu Kavyrchine, Jennifer Lacey, Benoît Lachambre, Xavier Le Roy, Barbara Manzetti, Phil Minton, Jean-Luc Moulène, Steve Paxton.

Nakon školovanja u suvremenom plesu, Jérôme Bel udaljuje se od uobičajenih načina prezentacije plesnih predstava i stvara djela u kojima uvodi nove sustave kazališne izvedbe. Promišljene u svakom koraku, njegove koreografije pripadaju novom žanru čija se dramaturgija oslanja na povijest i citate. Na primjer, predstava *Shirtology* u potpunosti se razvija s pomoću tekstova logotipa i ispisa na brojnim majicama koje izvođači oblače i svlače. U predstavi *The Show Must Go On* koristi se akumulacijom glazbenih hitova, čije riječi postaju potporom kazališnoj i koreografskoj akciji. Predstava tako slijedi uvriježena načela i pravila kazališne izvedbe – pale se svjetla (*Let the Sun Shine In*), izvođači se okupljaju (*Come Together*), plešu (*Let's Dance*), odvijaju se razne ljudske aktivnosti (*13 pjesama*), a u pretposljednjoj pjesmi izvođači izvode umiranja (*Killing me Softly with His Song*). Igra ponovno započinje uz planetarno poznatu grupu Queen i njihovu pjesmu *The Show Must Go On*, po kojoj je predstava i dobila naziv. To djelo Jérômea Bela uznemiruje i provocira, pobuđujući raspravu doslovnim korištenjem temeljenih kazališnih postupaka.

Milana Broš (1930. – 2012.), najvažnija je plesna inovatorica druge polovice 20. stoljeća u Hrvatskoj. Školuje se u klasičnom baletu i povijesti umjetnosti, pleše u folklornom ansamblu Lado, koreografira za djecu u Pionirskom kazalištu, a skupinu Komorni ansambl slobodnog plesa – KASP pokreće 1962. Tijekom dugogodišnjeg djelovanja povezala se s tadašnjom avangardnom likovnom scenom te eksperimentima i improvizacijom u glazbi. Sa svojim plesačima neprekidno razvija i mijenja izričaj, koji naziva slobodnim plesom. Predstave su joj iznenađujuće u sadržaju i formi pa često izaziva čuđenje, čak i neodobranje publike. Ovaj isječak iz predstave *Opera-serija*, nastale 1982., snimljen je 2003. u sklopu projekta *KASP Revival*, projekta festivala Tjedan suvremenog plesa u kojem se rekonstruiralo nekoliko njezinih najvažnijih predstava. *Operu-seriju* na zvuk metronoma, čija je brzina usklađena s ritmom srca, izvodi šestero plesača odjevnih u identične crno-bijele kostime izmjenjujući uglate pokrete ruku i stvarajući dojam animirane grafike. Bliska idejama konceptualne umjetnosti, predstava putem principa minimalizma i repetitive ostvaruje iznimno hrabar pristup koreografiji beskompromisne autorice koja u plesu odražava najvažnije suvremene umjetničke prakse.

POVIJEST PLESA U 10 NASLOVA

Izdavač

VRUM

Preradovićeveva 44, Zagreb

Za izdavača

Sanja Frühwald

Koncepcija, realizacija i produkcija

Centar za koreografski razvoj u Toulousesu / Pireneji-Jug

Uz potporu Regionalne uprave za kulturu Pireneji-Jug

Autorica tekstova u hrvatskom izdanju i prijevod na hrvatski

Iva Nerina Sibila

Lektura tekstova u hrvatskom izdanju

Ivana Slunjski

Suradnici

Sanja Frühwald i Dejan Koščak

Ilustracije

Nikola Korac

Grafičko oblikovanje i prijelom

Mane Radmanović

Naklada

250

Zagreb, 2018.

Uz potporu Teatroskopa u sklopu FranceDanse Orient-Expressa. Teatroskop je program koji su pokrenuli Francuski institut, Ministarstvo kulture i Ministarstvo Europe i vanjskih poslova.

La Place de la Danse / CDCN Toulouse Occitanie avec le concours de le Direction Régionale des Affaires Culturelles Occitanie Un outil pédagogique de l'A-CDCN - Association des CDCN de France

WWW.VRUM.HR

Zaklada
Kultura Nova

FRANCOIS
INSTITUT

France
danse
orient-express

LA
CDCN

kliker

la
PLACE de
la DANSE
la
ASSOCIATION DES CDCN DE FRANCE

PERFORMING
ARTS
COLLECTIVE